

Subjekt a „svět“

Ludwig Wittgenstein napsal ve svém Traktátu (1921), že subjekt nepatří ke světu, není částí světa, ale je hranicí světa, že vlastně ve světě nic takového jako subjekt není (das ... Subjekt gibt es nicht), že to, čemu tak říkáme, není věc, nýbrž „Unding“ (5976, S. 64, 67, 68). To je ovšem z několika důvodů neudržitelné pojetí, protože to stojí na některých mylných předpokladech. Především je tu stále ve hře jakési divácké hledisko, jako by subjekt mohl svět jen zvenčí (resp. z oné „hranice“) pozorovat, ale sám k němu nepatřil; proti tomu je nutně si důrazně připomenout, že každý subjekt je zasazen do světa, je ve světě nějak situován, a to nejenom tak, že se ke svému okolí (jakožto přístupné části světa) sám vztahuje, ale také tak, že se okolí (přesně okolní subjektu) vztahují také k němu. Zároveň je v pozadí ještě další omyl, totiž že ve světě mají své místo jenom „objekty“, což potom nutně znamená, že jiné subjekty (a dokonce i subjekty lidské, tj. druzí lidé) jsou chápány jako „objekty“. Potom ovšem platí jedno z dvojího: buď jsou tito druzí lidé (ale nejenom oni, také živočichové, rostliny atd., kam až to dovedeme !) zčásti pouhé objekty, a jakožto objekty jsou (vyskytují se) ve světě, zatímco jako subjekty (pokud je jim tento charakter možno přiznat) do světa nepatří, ale zůstávají na jeho hranici (či hranicích ?); ale pak vzniká problém, zda se subjekt může nějak vztahovat k jiným subjektům, aniž by je redukoval na objekty, tedy je-li možná nějaká komunikace mezi subjekty, které nepatří ke světu, ale zůstávají na jeho hranicích. Pokud taková komunikace je možná, buď také nepatří ke světu (a do světa), byť by sebevíc mohla prostředků „světských“ používat, anebo – a to je druhé možnosti – vedle světa pouhých objektů je nutno uzнат ještě svět intersubjektuálních (např. personálních apod.) vztahů, a ovšem také řešit vztah mezi těmito dvěma „světy“, které se snad nějak dotýkají na svých hranicích. Naše pojetí je následovné: subjekt nejen patří do světa a ke světu, ale je základem veškeré skutečnosti; přesněji, jsou to nescíslné subjekty, které zakládají svět. A to hned několika způsoby: především svět nejenom není obrovská množina objektů, ale ryzí objekty ve skutečnosti neexistují (es gibt keine von ihnen). Veškeré objekty jsou jen vnějšími stránkami subjektů, anebo vnějšími stránkami hromad subjektů. Kdyby šlo o pouhé objekty (tj. ryzí objekty), byl by svět pouze množinou těchto objektů – a nebyl by tudíž skutečným světem (nýbrž jen hromadou, skladištěm věcí, totiž těchto objektů). Skutečné objekty jsou však schopny na sebe reagovat – a to předpokládá, že mají vlastní (vnitřní) zdroj aktivity, tj. že mají (aktivní resp. akce schopné) nitro. Právě toto nitro z nich dělá subjekty, neboť je zdrojem a garantem sjednocenosti vnitřní i vnější mnohosti (členitosti) „těla“ subjektu. Svět tedy je zakládán a nesen aktivitou nescítných subjektů, které nevykonávají jen samy sebe, ale reagují navzájem, tj. budují „reálné“ vztahy mezi sebou a dávají tak vznik nejen hromadám, ale také větším celkům (pravým i nepravým).

(Písek, 050707-2.)